

१. भर्मी कम्पोष्ट मल भनेको के हो ?

साधारण भाषामा भन्ने हो भने गड्यौलाले कुनैपनि कृषि जन्तु प्राङ्गारिक पदार्थ खाई उसले गरेको दिशा(Cast) मिसिएको मल नै भर्मी कम्पोष्ट मल हो । भर्मी कम्पोष्ट मल बनाउन इपिजेइप्रजातीको गड्यौला प्रयोग गरिन्छ । यस प्रजातीका गड्यौला जमिनको सतहमा बस्छन् र जैविक पदार्थ मात्र खान्छन् । तसर्थ गड्यौला मलको लागि यही प्रजातीको गँड्यौला प्रयोग गरिन्छ । यस जातको गड्यौलाले १ दिनमा करिब १-७ ग्राम खान्छ र ०.८-६ ग्रामसम्म मल उत्पादन गर्छ । तसर्थ १ के.जी गड्यौलाले प्रतिदिन करिब ०.८-६ केजीसम्म मल उत्पादन गर्छ । हाल भर्मी कल्चरको लागि प्रयोग हुने गड्यौलाहरू निम्न प्रकारका छन् ।

- क) इस्त्रियाफोइटिडा(ख) युट्रिलसयुजिनियल
- ग) पेरियोटक्सक्याभेट घ) लुत्रिकसरेवेलस
- ड) ल्यामपिटो म्याउरिटी

२. भर्मी कम्पोष्ट मलमा पाइने खाद्यतत्वको मात्रा:

पि.एच.	६.८
लवण (mmhos/cm)	११.७
कुल नाईट्रोजन (प्रतिशत)	१.९४
नाईट्रेट नाईट्रोजन (पिपिएम)	९०२.२
फस्फोरस (प्रतिशत)	०.४७
पोटास (प्रतिशत)	०.७
क्याल्सियम (प्रतिशत)	४.४
सोडियम (प्रतिशत)	०.०२
म्याग्नेसियम (प्रतिशत)	०.४६
आईरन (पिपिएम)	७५६३

३. भर्मी कम्पोष्ट मल नै किन ?

- भर्मी कम्पोष्ट मलमा विरुवाहरूको बृद्धि विकासका लागि उचित सुहाउँदो पि एच पाइन्छ ।
- विरुवालालाई आवश्यक पर्ने पोषक तत्व जस्तै: नाईट्रोजन (१.७५-२.५%) फस्फोरस (१.५-२.२%), पोटास (१.२५% -२%) क्याल्सियम, म्याग्नेसियम, फलाम, मोलिब्डेनम, गन्धक जस्ता र तावाको मात्रा अन्य मलको भन्दा बढी पाइन्छ ।

- भर्मी कम्पोष्ट मल घुलनशिल रूपमा परिवर्तन भएका हुन्छन् जसलाई विरुवाले सजिलै प्राप्त गर्न सक्दछन् ।
- गड्यौलाले स्थिर फस्फोरसलाई विरुवाले सजिलै लिन सक्ने रूपमा परिवर्तन गरिदिन्छ ।
- भर्मी कम्पोष्ट मलमा हर्मोन र भिटाामिन साधारण मलको तुलनामा सयौ गुणा बढी भएको पाइन्छ ।
- अन्य मलको तुलनामा विरुवाहरूको लागि हानिकारक मानिने जीवाणु (Phytopathogens) हरुलाई मार्ने रासायनको मात्रा बढि हुन्छ ।

- भर्मीकम्पोष्ट मलमा १०- १३% प्राङ्गारिक पदार्थ पाईन्छ ।
- भर्मीकम्पोष्ट मलमा भन्डारण भएका पोषक तत्वहरू पानीको प्रवाहले पखालीदेन ।
- जतिसुकै कलिला विरुवाहरूको लागि पनि सजिलै प्रयोग गर्न सकिन्छ ।
- व्यवसायिक रूपमा भर्मीकम्पोष्ट वा गड्यौला उत्पादन गरेर बिक्री गर्न सकेमा यसबाट आर्थिक फाईदा लिन सकिन्छ ।
- गड्यौलाले हरेक २४ घण्टामा आफ्नो तौल बराबरको भर्मी कम्पोष्ट तयार गर्ने भएकाले भर्मी कम्पोष्ट छिटोछिटो तयार पारि उत्पादनमा बृद्धि गर्न सकिन्छ ।

४. भर्मी कम्पोष्ट मल बनाउदा के के चाहिन्छ ?

- गड्यौलाको जातले मलको गुणस्तरमा प्रभाव पार्ने भएकोले नेपालको सन्दर्भमा सबैभन्दा उपयुक्त जात इस्त्रियाफोइटिडा र युट्रिलसयुजिनियलहुन । तुलनात्मक रूपमा धेरै किसिमका पदार्थहरूलाई भर्मीकम्पोष्टको रूपमा तयार गर्न सक्ने गुण भएका हुनाले यि प्रजातीहरू नेपाली किसानहरूको माझमा लोकप्रिय भएको पाईन्छ ।
- आवश्यकता अनुसारको छानोको व्यवस्था गरि ओस कायम गर्ने ।

- पातपतिङगर, गाईभैसिको गोबर गोबरग्याँस प्लान्टको उप उत्पादन, झारपात, घरबाट निस्केको फोहोर, साग तरकारीको डाँठ/बोक्रा, पुरानो कागज, जुटको बोरा, गोठबाट निस्केको स्याउला सोत्तर, पराल आदी ।

५. भर्मी कम्पोष्ट मल कसरी तयार गर्ने

- सर्वप्रथम भर्मीकम्पोष्ट मल बनाउँदा गड्यौलालाई चिस्यान आवश्यक हुने भएकोले आवश्यक आकारको गोठ तथा छानोको व्यवस्था गर्नु पर्दछ ।
- भर्मीकम्पोष्ट मल बनाउँदा राम्रो संग ओइलाएको पातपतिङगर, गाईभैसिको गोबर, गोबरग्याँस प्लान्टको उप उत्पादन, झारपात, घरबाट निस्केको फोहोर, साग तरकारीको डाँठ/बोक्रा, पुरानो कागज, गोठबाट निस्केको फोहोर आदी राखी ७ दिन पछि गड्यौला राख्ने ।
- गड्यौला राख्दा प्राङ्गारिक पदार्थ राखि गड्यौला राख्दै क्रमसः देहोर्याउने र माथि बाट जुटको बोराले छोपी हल्का पानी छम्केर राख्ने ।
- भान्सा तथा बगैँचा बाट दैनिक निस्कने फहोरहरूलाई थप्दै जाने ।
- २ देखी ३ दिनको फरकमा हल्का पानी छम्कने यसले गर्दा गड्यौला लाई चाहिने आवश्यक चिस्यान कायम हुन्छ ।
- गड्यौला राखिएको थुप्रोलाई समय समयमा पल्टाउने गर्नु पर्दछ । यसो गर्नाले मल राम्रोसंग पाकि छिट्टै तयार हुने गर्दछ ।
- गड्यौला राखेको ३-४ महिना पछि गड्यौली मल तयार हुन्छ ।
- तयारी मलबाट गड्यौला छानी मल संकलन गर्ने ।
- संकलीत मललाई छाँयामा सुकाउने र चाल्ले त्यसपछि भर्मीकम्पोष्ट बगानमा प्रयोग गर्नको लागि तयार हुन्छ ।
- भर्मी तयार भएको मल चिप्लोगाडा खैरो रंगको खुकुलो दानादार हुन्छ ।
- भर्मीकम्पोष्ट मल १ बोटमा २ के.जी. का दरले प्रयोग गर्ने गर्नु पर्दछ ।
- तयार भएको मललाई १-२ महिना सम्म राखेमा मलमा मिसिएको गड्यौलाको कोकुनबाट बच्चा निस्कन्छ । उक्त बच्चा गड्यौला लाई पूनः प्रयोग गर्न सकिन्छ ।

(नोट: भर्मीकम्पोष्ट मल तयार गर्दा तेलजन्तु पदार्थ, अण्डाको बोक्रा, विभिन्न दुग्ध उत्पादनहरू रगत, घोडा, कुकुर, बिरालो आदिको मल लाई भुलेर पनी प्रयोग गर्नु र गराउनु हुदैन।)

६. गड्यौला मल संकलन गर्ने तरिका:

गड्यौलाले फोहर खाएर दिसा गर्दछ त्यो दिसानै गँड्यौले मल हो ।सामान्यतया गँड्यौला पालेको ३-४ महिना पछि यस्तो मल संकलन गर्न सकिन्छ ।भर्खर निकालेको मल कालो, चिप्लो खालको र सानो पोतेको दाना जस्तो देखिन्छ ।गड्यौलामल संकलन गर्ने बेला सबैभन्दा पहिले ढकनी हटाएर सतहको खानेकुरा निकाल्नुपर्दछ । खानेकुरा सबै झिकिसकेपछि प्लाष्टिक, कपडा वा कागज केही विछ्याई त्यस माथि भाडामा भएको गँड्यौला सहितको मल घोप्ट्याउने र त्यसमा चुली पारेर थुपार्नु पर्दछ । थुप्रोमा ५ मिनट जति प्रकाश त्यसै छोड्ने जसले गर्दा गड्यौला तल्लो भागमा जम्मा हुन्छ । माथिबाट अञ्जुलीले झिकेर एउटा भाडामा राख्ने । यसरी मल मात्र झिकी सकेपछि फेरी उक्त गड्यौला पालन गर्न सकिन्छ ।

प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना
परियोजना कार्यान्वयन इकाई
सिन्धुपाल्चोक

चैत्र २०७६

गड्यौली मल उत्पादन प्रविधि

"गड्यौली मलको उत्पादन गरौं"
"रसायनिक मललाई प्रतिस्थापन गर्दै
प्राङ्गारिक खेतीमा जोड दिऔं"

सम्पर्क:

नेपाल सरकार

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय
प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना
परियोजना कार्यान्वयन इकाई

सिन्धुपाल्चोक

फो. नं. ०११-६२०३७०

इमेल: pmamp.piu.sindhupalchok@gmail.com

प्रस्तुती
नवराज गुरुङ (कृषि अधिकृत)
मनोज रावल (ना.प्रा.स.)
सुमन खड्का (ना.प्रा.स.)

सम्पर्क: